

Гринюк О. С.

науковий співробітник відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти

Інституту педагогіки НАПН України, Київ, Україна

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7660-2700>

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ОСВІТИ В 5–6 КЛАСАХ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ УЧНІВ

Згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [1], актуальною постає проблема реалізації інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5–6-х класах та формування цілісності знань учнів про природу, оскільки природничо-наукова освіта є основою образу світу та наукової картини світу людини, підготовки покоління молоді до оволодіння наукоємними технологіями, підвищення конкурентоспроможності держави на світовому ринку. Цілісність знань про природу є неодмінною умовою формування в учнів образу світу й наукової картини світу як результату пізнавального процесу і блокування руйнівної діяльності людини в природі та суспільстві.

Відповідно до Державного стандарту освіти, учні мають засвоїти цілісний зміст освітньої галузі «Природознавство», втілений у підручниках природничого циклу чи в інтегрованому курсі [2]. Крім того, всі підручники до освітньої галузі «Природознавство» повинні узгоджено формувати у свідомості учнів цілісність знань про природу. Умовою цілісності знань є підлягання всіх елементів їх загальним закономірностям, які входять у концепції сучасного природознавства [3, с. 24].

Інтеграція знань про природу має на меті закласти у школярів основи цілісного уявлення про неї та сформуванню власне ставлення до законів її розвитку. За умови інтеграції змісту природничої освітньої галузі учні зможуть отримати цілісні знання, які розкриють природні й соціальні взаємозв'язки, сприятимуть формуванню в учнів наукової картини світу та її особистісно значимої складової – образу світу, що обумовлює їхню екологічну свідомість, природничо-наукову компетентність і екологічну культуру.

Наукова картина світу являє собою цілісну систему знань про загальні властивості та закономірності природи, техніки, суспільства й людини, що створюється в результаті узагальнення та синтезу основних знань, отриманих усіма науками на певному етапі розвитку людства.

Цілісність знань про природу в кожний момент їх засвоєння є результатом інтеграції трьох потоків інформації: знань, які учні здобувають від безпосереднього вивчення довкілля (на уроках серед природи й поза шкільними заняттями); знань, втілених у підручниках, посібниках; знань, одержаних у процесі роботи з інформацією, спілкування з учителями, учнями, рідними тощо. Поєднання цих трьох потоків інформації відбувається в процесі встановлення учнем (за допомогою вчителя) сутнісних зв'язків між елементами знань [4, с. 62].

Учням необхідно давати можливість перебувати серед об'єктів, які вивчаються, спостерігати за ними та досліджувати їх поза шкільним приміщенням. Це є необхідною умовою зміцнення здоров'я учнів і формування в їхній свідомості наукової картини світу. Крім того, зміст навчального процесу обов'язково має включати перевірку процесу створення образу світу під час практичного застосування знань про природу, оформлення цілісності різних рівнів природничих знань та формування наукової картини світу.

Аналіз чинних програм для 5–6-х класів із предметів природничого циклу свідчить, що словосполучення «наукова картина світу» та «образ світу» згадуються в них лише в пояснювальних записках [5]. У змісті навчального матеріалу програм і чинних підручників природничого циклу для учнів 5–6-х класів поняття наукової картини світу, фундаментальні ідеї природничих наук, природничо-наукова компетентність не функціонують як основа формування цілісності знань про природу, образу світу учнів. У цьому напрямку має відбуватися модернізація вітчизняної освіти.

Наразі співробітниками відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України розробляється науково-методичне забезпечення інтеграції змісту природничої освітньої галузі в 5–6-х класах відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти й Типової освітньої програми для 5–9-х класів, а саме: навчальна програма з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5–6 кл.) та «Концепція інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» в 5–6 кл.», спрямовані на усунення недоліків чинної природничо-наукової освіти, які формуватимуть наукову картину світу учнів завдяки цілісності змісту знань, системі занять, що включають уроки серед природи, систему методів навчання, які задовольняють природні потреби дітей у пізнанні дійсності.

У навчальній програмі з інтегрованого природознавчого курсу «Довкілля» (5–6 кл.) реалізовано вимоги до обов'язкових результатів в освітній галузі «Природознавство». Освітньою метою предмета «Довкілля» (5–6 кл.) є формування особистості учня, який знає основні закономірності живої й неживої природи – закономірності збереження, спрямованості процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у природі, середовищі життя людини – довкіллі; спостерігає, досліджує прояв зазначених закономірностей у довкіллі на основі здобутих у навчальному процесі знань, моделює наукову картину світу та свою особистісно значиму систему знань, умінь, уподобань – образ світу; набуває здатності оцінювати вплив людської діяльності в довкіллі на сталий розвиток суспільства, виражено взаємодіяти з довкіллям.

Отже, формування наукової картини світу учнів під час засвоєння цілісних знань про природу та відчуття відповідальності за збереження біорізноманіття на планеті й раціонального його використання – шлях до розв'язання одного з основних завдань оновлення освіти, який спрямовує суспільство на вихід із екологічної кризи. Володіння інтегрованими, цілісними знаннями про природу сприяє вихованню громадян із високим рівнем інтелекту та соціальної зрілості, природничо-наукової компетентності, екологічної свідомості й культури на

основі нових критеріїв оцінювання взаємовідносин людського суспільства і природи, що повинні співіснувати в гармонії.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016> (дата звернення: 22.09.2021).

2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 22.09.2021).

3. Формування природничо-наукової картини світу в учнів середньої школи : кол. моногр. / В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз, В. С. Коваленко та ін. Полтава : Довкілля-К, 2005. 224 с.

4. Гуз К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. Полтава : Довкілля-К, 2004. 472 с.

5. Навчальні програми для 5–6 класів загальноосвітніх навчальних закладів (оновлені 26 травня 2017 року). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 23.09.2021).